

valóban szükség van a vármegyei autonómiának – a nobile officium segítségével – újra fölélesztésére, és ha már valahára szükség volna egy hathatós politikai akcióra: mindezek csak egy gazdaságilag erős birtokos osztály segítségével vihetők keresztül. És hogyan szükség van a hadsereg magyar szellemének fölkeltésére s egy magyar iparos- és kereskedő osztály létesítésére: akkor is csak ez a rendszabály fogja megteremteni azt, amire eddig minden buzdítgatás eredménytelen volt. Pedig nemcsak azért szükséges ez az osztály, hogy ezt a gazdasági missiót teljesítse, hanem szükséges azért is, hogy a nemzeti eszmének jövőre a birtokos osztályon kívül is erős támasztékot teremtsünk, hogy azt az eszmét ennek az osztálynak a gyöngülése jövőre ne veszélyeztesse. [...]

Szükséges, hogy az alsó néposztálynak nemzetiségi része elszakítassék az izgatóktól s azoknak üres frázisaival szemben a magyar állam reális támogatását érezze. Ez elemeknek idegenkedése amúgy is inkább osztálygyűlölet s eltompul ez az idegenkedés is, mihelyt az osztálygyűlöletnek éle vétetik. A kilátásban levő adóreform is már enyhítené azt a nyomást, melyet az állam rájuk is szükségképpen gyakorol. A munkásoknak a segítőpénztár révén való szervezkedése pedig alkalmas arra, hogy messzemenő szociális reformok kivívására az alsóbb néposztály – nemzetiségi különbség nélkül – egységesen tömöríttessék. Az oláh szocialistáknak a nemzetiségi izgatók ellen való kifakadásaiban oly tünet nyilvánul, mely messzemenő következtetésekre jogosít. Különös figyelmet érdemel szociális tekintetben az a körülmény, hogy Magyarországon a városi gyári munkások száma elenyésző csekély s így a szociális kérdés tulajdonképpen a mezőgazdasági munkások helyzetének kérdése. [...]

A nemzeti politika érdeke az, hogy az alsóbb néposztály csak akkor bocsátassék be az alkotmány sáncaiba, midőn elveszítette minden nemzetellenes tendenciáját annak minden rétege. Hogy ezt a tendenciát elveszítse, arra való minden szociális politika.

Az államnak pedig a nép sorsán kell könnyítenie s ezzel a magyar állameszmének visszanyerheti. Mert nem jog kell a népnek, hanem kenyér.

THOROCZKAY VIKTOR

Magyar állam és nemzetiségei

Budapest, 1896, Pesti Könyvnyomda. 130–135., 139–143., 145–148.

Thoroczky Viktor, torockó-szentgyörgyi báró (1860 – Budapest, 1939. március 27.) politikus. 1885-ben Bánffy Dezső Beszterce-Naszód vármegye főispánjának titkára volt. Később a Főrendi ház titkaraként tevékenykedett. 1889–1901 között Hódmezővásárhely főispáni tisztét és a megyei gazdasági Egyesület elnöki posztját töltötte be. 1905-től a Függetlenségi Párt színeiben több cikluson át országgyűlési képviselő volt. Torda-Aranyos vármegye főispáni székéből vonult nyugalomba. Nemzetiségi kérdéssel foglalkozott.

A Magyar állam és nemzetiségei című könyv az országon belüli magyra többség megteremtését, és a vegyes lakosságú területen a gazdasági pozíciók meghatározó részének magyra kézbe juttatását szorgalmazta. Ennek eszközét a telepítési politikában, illetve az állami ipari érdekeltségek számának növelésében látta. Nem ellenezte a nemzetiségek számára a kulturális autonómia egyes elemeinek biztosítását, de kiállt az „egy politikai nemzet” gondolat mellett és feltételként fogalmazta meg a nemzetiségek teljes politikai, közéleti lojalitását.

A telepítés, mint a nemzeti politika eszköze két irányban követel figyelmet, a szerint, a mint mezőgazdasági vagy ipari telepek létesítéséről van szó. Azon nagy társadalmi átalakulás, melynek célja a telepítési politika háttérében lappang, természetsszerű- leg eltérően módosul akkor, ha egy par excellence földművelő lakosság, vagy pedig ha iparúzó népesség megteremtéséről akarunk gondoskodni. Már pedig éppen ezen fordul meg a nemzeti asszimiláció sorsa, a mennyiben azok az erőtényezők, melyek az áthasonulás folyamatát vezetik és irányozzák, oly rendűek, a melyek a népességnek táplálkozási, foglalkozási s más életviszonyai által föltételezett erkölcsi és szellemi világából veszik eredetüket. Egész más magatartást fog tanúsítani az állam magasabb rendű feladatai iránt egy oly népesség, mely tisztán agrikultúr elemekből áll; s ismét mást az, a melynek zömét az ipar szolgáltatja. Nemcsak természetes hajlamuk, egyéni diszpozícióik, de érdekeik összeszővődése és gondolkodásuk, valamint gyakorlati élet-felfogásuk is más-más típust teremtenek az állam végcéljához való viszonylataikban s ennek helyes mérlegelése a megvalósítandó reformok szempontjából nemcsak az államfilozófia elvont tárgya, hanem az oknyomozó gyakorlati politikáé is. Talleyrand szerint kormányozni annyi, mint előrelátni s ép abban különbözik a modern kormányzati politika egész rendszere a régi állambölcsestől, hogy szélesebb, tartalmasabb alapokra képes fektetni akcióját s a viszonyokat nemcsak felhasználja, de azokat szükség esetén elő is idézi.

A telepítés egy nép expanzív ereje, reprodukáló képessége, térben való kiterjedése és megtöbbszöröződése. Annyit jelent ez, mint a föld egy részét nyelvének, szokásainak, eszméinek és törekvéseinek alávetni. Egy nép, mely telepít, jövőbeli nagysága és szupremáciája alapját veti meg. A telepítő nemzet minden élő ereje megszorodik duzzadó életképessége ezen kicsordulásában. Anyagi szempontból fajalkotó egyéneinek száma megszorodik, új forrásai, új terményei korlátlan mértékben megsokasodnak, végtelen tér nyílik ezzel a tőke elhelyezésére s a polgárok szorgalma értékesítésére.

Újabban Lévy Henrik szólott hozzá a telepítési kérdéshez, kapcsolatban egy agrár-bank létesítésének tervével, mely, míg egyfelől összevásárolná az eladott földbirtokokat, másfelől ugyanazokat kisbirtokokká parcellázva adná tovább. Nem kételkedünk abban, hogy ily intézet bizonyos feltételek mellett hatalmas fegyver lenne a nemzeti politika kezében s különösen Erdélyben volna sikerrel szegezhető az eloláhosodás ellen.

Nézetünk szerint azonban nem elégséges csupán csak megkönnyíteni akarni a mezői munkásosztálynak a kisbirtok-szerzést, hanem módokat kell adni neki annak megtartására is. S itt van szerintünk a kérdésnek nehezebb része. Egy tisztán üzleti

érdekekre alapított vállalat az ingatlan-forgalom megkönnyítése által a kisgazdák közt, ha helyes gazdasági politika nem vezet, első sorban paraszt uzsorások és paraziták céhei alakulását mozdítja elő, kik szindikátusba állva össze a szegény emberek kiszípolozására, utoljára egész paraszt arisztokráciát képeznének közöttük. Hisz ismerjük ennek példáját az orosz földművelői bankok működéséből. Ennek a veszélynek elhárítását csak úgy lehetne remény lenünk, ha az intézet működését kiterjesztenők eredeti célján túl oly irányban is, hogy könnyű visszafizetési feltételek mellett olcsó kölcsönöket nyújtson házépítés, gazdasági eszközök, gyermekek kiházásítása stb. céljaira.

A mellett figyelembe veendő az is, hogy igazi paraszt-birtokrendszer, melynek gondolata az, hogy a bérelt munka mellőzésével a jövedelem és bér közötti különbség elenyésztesse, illetve egy kézben összpontosítsa, csak úgy képzelhető, ha a parcellák elegendő nagyok arra, hogy a család egész idejét igénybe vegyék s így megmentsék attól, hogy vagy nélkülöznie kelljen saját gazdaságában, vagy pedig idegen napszámba járnia.

S mindezekon túlmenve, vajjon nem kellene-e foglalkoznunk még a birtokvédelem megfelelő eszközével is, ha a rendszernek állandóságát biztosítani akarjuk? Már pedig ha valahol, itt csakugyan jogosult a szkepszis, a „homestead”, birtokminimum, vagy paraszt hitbizomány bármely formájának elérhető eredményével szemben. Volt idő, mikor e kérdés nálunk is élénk eszmecsere-t hívott ki. Voltak rajongó védelmezői és voltak feltétlen támadói. Annyi azonban bizonyos, hogy a rendszer Amerikában sincs jelentékeny árnyoldalak nélkül, mert kifejleszti a nép erkölcsében a csalárdságot, az adósságok rosszhiszemű kijátszását, nem tekintve azt, hogy a gazdát is megfosztja legtöbb esetben a jelzálogkölcsön útján biztosítható tőkétől s végül sem a német „Hofrecht”, sem a romániai birtokmegkötés nem bírta megakadályozni még csak az évről-évre szaporodó kivándorlást s a parasztság elzüllesztését sem.

Nem épen véletlen összefüggésre mutat az, hogy épen most, midőn a nagyipar fejlődése a vidék lakosságát ellenállhatlanul csábítja a nagy városokba, épen most kezd akuttá válni a nemzetiségi eszme annyi idő óta felhalmozott gyúanyaga is.

Mert látni való, hogy a földbirtok és ennek művelése közti kapocs mind tágabbra lazulása s a mezőgazdaság és ipar mind teljesebb elkülönződése és különösen a nagyipari műhelyek összetorlódásai, távol a vidéktől, rendkívül nehézzé tették a kisgazdák, a mezei munkások s általában a vidéki népesség helyzetét, azon népét, mely leghamarabb hajlandó helyzete okait tévesen fogni fel. A mindjobban csak a mezei munkára és a gazdasági évszakok idejére korlátozott munkabérek nálunk is elégteleneknek bizonyulnak. Rendkívüli módon növekedtek a közvetett adók is, valamint a fogyasztási cikkekre vetett vámok, melyek természetesen csökkentik az eladást s következésképp az értéket is, s így utolsó sorban a termelő munkára súlyosodnak.

Mind e jelenségek lehangolták a kisbérelőket s a mezei munkásokat s őket természetesen a városok felé hajtják. Ha e mozgalom tovább tart, akkor elkövetkezik majd az az idő, hogy a földművelés rövid időn csak a nagy tőkepénzesek és nagy szövetkezetek kezében lesz lehetséges. Nem vizsgálva itt azt, hogy vajjon a földművelésnek ez a formája kedvezőbb lenne-e a lakosság érdekeire, annyi bizonyos, hogy mivel

lehetetlen kívánni, hogy egy egész terület csupán néhány ezer magános, vagy társaságba állott nagy tőkepezestől míveltessék, tehát nincs kizárva az a lehetőség, hogy a hazai föld nagy része míveletlen és érték nélküli marad. [...]

Minden elfogulatlan szemlélő előtt nyilvánvaló lehet, hogy elnyomatásról, zsarnokságról, barbarizmusról csak a leggonoszabb rosszhiszeműség panaszkodhatik. A magyar állam egyszerűen teljesíti nemzeti misszióját melyre őt kiváltságos geográfiai fekvése, éppen az európai béke és az állandó politikai egyensúly biztosítása szempontjából nemcsak feljogosítja, hanem kötelezi is. És ez a misszió, nem akarjuk mondani, a magyar faj úgynevezett hegemoniájában, mert ez a terminológia, bár általánosságban használatik, nézetünk szerint hibás és a jogállam keretébe nem illeszthető be, de mindenesetre az állam nemzeti jellege lenyomatában bírja természetes célját. Hogy ezen kívül semmi speciális tót, román, vagy horvát politikát nem űzhet, az magától értetődik, hisz ez abdikálás volna történeti múltjáról és providenciális jövőjéről. De ebben az élesen kivont keretben minden nemzetiség szabadon fejlesztheti ki összes erőit, megerősítheti nyelvét, egyházát, szokásait, megtalálhatja szellemi művelődése és anyagi előmenetele összes tényezőit. Nemcsak a nemzetiségi kultúrintézetek fentebb közölt statisztikája bizonyítja ezt, de bizonyítják még inkább az oláhság által lakott vidéki román pénzüintézetek nagymérvű terjeszkedései, melyek különösen Erdély gazdasági életét idestova egészen behálózák s azok a beruházások, melyeket ezen intézetek évről-évre nagyobb arányokban eszközölnek ingatlan birtokokban. Sőt ennek elnézése már a hanyagság és apátia vádját alkalmas kihívni a kormánnyal és a társadalommal szemben. Lehetetlen mindezek után, hogy minden komoly politikus be ne lássa, miképp a nemzetiségi kérdés oly problémája a magyar államiság intézményének, mely egy egész politikai rendszer gerincét szolgáltatja s hogy hovatovább éppen azok a kérdések, melyek a nemzetiségek jogos vagy jogtalan követeléseivel állnak kapcsolatban, oly magasabb rendű appreciálásra tarthatnak számot, mely az államélet összes létező viszonyai számbavételével eszközölje a megoldást. Nemcsak helyesnek és célszerűnek, de egyenesen az állami öntudat megnyilatkozásának kell tartanunk tehát a nemzetiségi ügyek kiemelését az adminisztracionális kezelés szűk köréből s azon felsőbbrendű irányeszmék világításába állítását, melyek egy parlamenti többségből kikerült pártkormányzat programszerű munkálkodását kell hogy vezessék. Első megnyilatkozását látók ebben annak a modern és korszerű felfogásnak, mely a nemzetiségi kérdést elemzésében, élő dokumentumaiban hajlandó tanulmányozni, szemben az absztrakt politikai álláspont dogmatikus sablonjaival, s mely azt gazdasági, kulturális, vallási és szociálpolitikai momentumaira bontja szét, hogy tünetszerűleg és helyileg kezelje beteges megnyilatkozásait. De he ez így van, ha az előttünk álló jelenségeknek objektív vizsgálata meggyőz arról, hogy tulajdonképpen nemzetiségi probléma nincs is, hanem vannak az állami és társadalmi élet különböző ágaiban összehalmozódó forrongási anyagok, melyek egyé tömörülve s öntudatosan fölszítva, egy egységes és a magyar állam létét veszélyeztető akció jellegét látszanak magukra ölteni, akkor ebből önként következik, hogy ezen különböző forrásokból eredő, de egy gyújtópontban találkozó tényezőknek okait gyökerükben szükség fölkeresni s orvosolni, mielőtt még szervezkeznének, vagyis gazdasági, szociális és kulturális téren egyenkint és külön-külön

kell felvenni velők a harcot a megfelelő fegyverekkel, – s így az ellenség erőit megosztva semmisíteni meg; amire nincs más mód, mint a miniszterelnök vezetése alatt egy oly politikai ügykör létesítése, mely a reszort-miniszteriumok összes funkcióival szemben szükség esetén az ellenőrzést gyakorolhassa s azokat a kormányzati politika alapprincipiumaival összhangzatba hozza. [...]

Elodázhatatlan volna azonban ezzel egyidejűleg az állam büntető hatalmának oly megtorló eszközeiről is gondoskodni, esetleg novelláris úton, melyek az államellenes büntetendő cselekményeknek az eddiginél fokozottabb súlyú büntetési szankcióját biztosítanák, akár az eddig alkalmazásban volt büntetésnek, úgy erkölcsileg, mint társadalmilag szigorúbb beszámítás alá eső fogságnemre való változtatása, akár pedig határozott vagy határozatlan időre való deportáció vagy relegáció alkalmazása útján. Nincs semmi gyakorlati vagy teoretikus érv, mely az ily cselekmények enyhébb elbírlását indokolná nálunk, mint Európa más művelt államaiban. A hazaárulás, az állami egység megbontása, az általános béke s az állampolgárok nyugalmanak megzavarása s mindezek által nemzetek és trónok veszélybe döntésére irányuló cselekmények leginkább megérdemlik és provokálják magok ellen a büntető igazság és megtámadott jogrend szigorú megtorlását. S meg vagyunk győződve, hogy az ilyen büntetendő cselekmények méltó megtorlása redukálná nálunk is a népek hiszékenységét kiaknázó s gomba módra szaporodó professzionátus izgatók számát.

A közigazgatásnak rendezése egy olyan követelmény, mely, míg kilátásba helyezi közállapotainknak az adminisztráció egyöntetűsége s az ellenőrzés gyakorolhatása által való javítását; addig biztosítja az állam érdekeit és ingerenciáját a nemzetiségeket érintő kérdésekben. Mindenesetre a magyar állam nem zárkózik el a nemzetiségek jogos követelményei elől, hanem módot kíván nyújtani az esetleges sérelmek jóindulatú és racionális orvoslására. Epén úgy nem kívánja az annyszor panaszkép hangoztatott közhivatalok viselésének monopolizálását sem, mert meg van győződve arról, hogy önmaga érdekeit támogatja akkor, a midőn az államszolgálat terheiben a nemzetiségeket is megfelelő arányban részesedni látja. De önérdéke parancsolja ezt már azon szempontból is, hogy míg egyrészt a közkormányzat menete az egyes vidékek anyanyelvét bíró tisztviselők alkalmazása által nagyban elősegítettik; addig eloszlik a nem magyar ajkú nép lelke előtt azon tévhit, hogy minden magyar tisztviselőben egy-egy ellenséget lásson, kikkel szemben aztán nem nehéz a nép igaz barátjának feltüntetni magukat az állami eszme és intézmények ellen harcoló lelketlen izgatóknak.

Ezredéves államiságunk közelgő ünnepe a történelmi magyar nemzet egybeforró egészének impozáns megnyilatkozása, állami és társadalmi léte minden körében. Ez a jelleg biztosíthatja csak azt az erkölcsi erőt történetünk e momentuózus eseményének, mely nélkül az merőben efemer értékűvé süllyedne s állami fejlődésünk igazi szellemének, nemzeti hivatásunk vezérlő gondolatának félreismerésére vezetne. Kell, hogy a magyar társadalom, a magyar nemzet tradícióinak hivatott letéteményesei felfogják azt a nagy missziót, mely a második ezredév küszöbén eléjük tárul s váll vetett igyekezettel küzdjék ki azt az eszményt, hogy Magyarország igazán magyar legyen, nemcsak nyelvében, nemcsak nevében, de szellemében, érzületében és intézményeiben is.

Meggyőződésünk, hogy a fejlődő kultúra minden kérdésének, az eszmék harcában felvetett kontroverziák minden mozzanatának úgy kell viszonyulnia ez egyetlen tételhez, mint az égbolt csillagképleteinek az álló csillaghoz, Magyarország haladásának oly fix pontja ez, melyből államiságunk minden más föltétele kisugárzik. A nemzeti állam egy nép politikai génuszának legmagasabb szerves kifejezése, önmaga iránti kötelességeinek élő szimbóluma. Hogy ezt elérhessük, nemcsak nemzeti, de társadalmi politikát is kell csinálnunk; fel kell ébreszteni, munkásságra kell serkenteni az igazi nemzeti erőket.

WITTMANN ERNŐ

A nemzetiségek önrendelkezési jogának múltja és jövője

Budapest, 1918, Franklin Társulat. 109–114.

Wittmann Ernő (Budapest, 1881 – ?) Budapesti Egyetemen, majd Párizsban tanult, 1904-ben jogi doktorátust szerzett. Magyar és külföldi (francia, angol) magánjoggal és nemzetközi joggal foglalkozott. 1906 és 1941 között Budapesten volt ügyvédi irodája.

A nemzetiségek önrendelkezési jogának múltja és jelene című írásában áttekinti az önrendelés elvének modernkori történetét, főként francia jogtörténeti források, példák alapján. Főként arra igyekszik rámutatni, hogy a nemzetközi jogban sem pontosan meghatározott az, hogy ki, milyen társadalmi csoport lehet az önrendelés alanya, és léphet fel az elszakadás jogos igényével. Ennek megítélésében nem általános érvényű, mindenki által elfogadott jogi normák, hanem politikai, hatalmi érdekek játszanak szerepet.

A „történelmi határok” nem alkalmasak az önrendelésre jogosult területeknek egymástól való elhatárolására, ezt az egyes nemzetiségeknek a magyarok ellen, a történelmi múlt alapján támasztott igényei kétségtelenül bizonyítják. A nemzetiségek megoszlása Magyarországon pedig bizonyítja azt is, hogy az etnográfiai határok segítségével sem lehet ezt a természettől egységnek kialakított területet, önrendelésre jogosult részekre bontani. Ha Magyarországot etnográfiai határoknak megfelelően akarjuk részekre tagolni, úgy az első kérdés, melyet el kell döntenünk a faj fogalmára, helyesebben azokra az ismérvekre vonatkozik, melyek az egy fajhoz való tartozás meghatározására alkalmasak.

Ha az ország lakosságát különböző csoportokba akarjuk osztani, úgy elsősorban meg kell határozunk azt az elvet, melynek segítségével a felosztást eszközölni akarjuk. Az embereket lehet nagyság szerint, hajszín stb. szerint osztályozni, de mindezeknek az osztályozásoknak előfeltétele, hogy az osztályozás előtt a principium divisionis tisztázottassék, az egyes osztályok, melyekbe a sorozás történni fog és az osztályokra jellegzetes ismérvek meghatározottassanak. így pl. a nagyság szerinti osztályozásnál